СВОБОДА

LIBERTY

ЧАСОПИСЬ ДЛЯ РУСКОГО НАРОДА ВЪ АМЕРИЦѢ И ОРГАНЪ „РУСКОГО НАРОДНОГО СОЮЗА“.

Рôкъ VII. | Мт. Кармель, Па. Четвергъ 26-го Сѣчня 1899. | Число 4.

Календарь.

Сѣчень.		
26	Ч.	Отцевъ Синайскихъ
27	П.	Павла тив., Іоанна
28	С.	Поклон. вер. Петра
29	Н.	Зо. Антонія
30	П.	Афтанасія
31	В.	Макарія, Евфросинія
1	С.	Евфтимія, Евсевія

Змѣстъ

Справы „Союза.“ — Зъ господарки фармеровъ. — Вѣсти зъ Америки. — Вѣсти зъ Канады. — Новинки. — Де-що цѣкавого. — Фейлетонъ: „Зачѣмъ?“ — Стихи: Для и про членôвъ „Р. Н. Союза“. — Пѣсня рускихъ роботниковъ. — Вôдкинь печаль и скорбъ. — Вязанка матеріялôвъ для автора. „Руски кольоніи въ Сполуч. Державахъ.“ — Оголошеня.

УВАГА.

Хотячй приступити до „Союза“ най посылають вступне и мѣсячно до касіера:

Mr. Kond. Kotanczyk
Box 127
SHAMOKIN, PA.

И увѣдомлять секретара пôдъ адресою:

Rev. Antony Bonczewsky
10 May Str.
ANSONIA, Conn.

СПРАВЫ „Р. Н. СОЮЗА.“

Въ першôй половинѣ мѣсяця сѣчня с. р. приступили до „Р. Н. Союза“ слѣдуючй новй члены:

Yonkers, N. Y.

Число въ гол. книзѣ:

1. Одимірокъ Павло 1202
2. Бибель Василь 1203
3. Зорило Марко 1203
4. Лучковецъ Иванъ 1204
5. Вислоцкій Грицъ 1204
6. Циста Марта 1205
7. Момотъ Петро 1205
8. Дзиндранъ Якимъ 1206

Pittsburg, Pa.

9. Вацлавскій Іоанъ 1206
10. Ґрешко Теодоръ 1207
11. Дошна Несторъ 1207
12. Ханасъ Лешко 1208
13. Шнѣръ Іоанъ 1208
14. Чопаръ Афтанъ 1209
15. Тулянко Йосифъ 1209
16. Данчо Иванъ 1210
17. Дуковскій Теод. 1210
18. Корбелякъ Кир. 1211

New York, N. Y. бр. св. О. Николая

19. Зуцакъ Иванъ 1211
20. Варґа Мих. 1212
21. Дюрко Иванъ 1212
22. Габурчакъ Петро 1213
23. Тимко Иванъ 1213
24. Саричь Василь 1214
25. Жултвай Гавр. 1214
26. Юрко Павло 1215
27. Кочанъ Павло 1215
28. Бродатый Йосифъ 1216
29. Стыйскаль Йос. 1216
30. Яхвякъ Иванъ 1217
31. Карішный Матій 1217
32. Факъ Винкентій 1218
33. Яросѣньскій Юр. 1218
34. Рідиля Иванъ 1219
35. Ґальдонъ Стеф. 1219
36. Томашь Юрій 1220
37. Гаракимъ Андр 1220

Mayfield, Pa.

38. Ильчакъ Йосифъ 1221
39. „ Анна 1221
40. „ Стефанъ 1222
41. Ставискій Мефт. 1222
42. „ Кирило 1223
43. Чайковскій Ст. 1223
44. Куленичь Анна 1224
45. „ Ева 1224
46. Телехъ Александ. 1225
47. „ Волод. 1225
48. Вознякъ Марія 1226

St. Louis, Mo.

49. Ридзикъ Андрей 1226

Lansford, Pa.

50. Белей Йосифъ 1227
51. Поляньскій Юрій 1227
52. Тхôръ Павло 1228
53. Гороузъ Матій 1228
54. Якубикъ Иванъ 1229
55. Ляхоцкій Фрицъ 1229
56. Ґелйота Иванъ 1230
57. Тимошко Иванъ 1230
58. Явчикъ Андр. 1231
59. Легота Юрій 1231
60. Добошь Андрей 1232
61. Кеблешь Иванъ 1232
62. Дикунъ Микола 1233
63. Кебій Иванъ 1233

Ант. Бончевскій
секретарь.

Зъ господарки фармеровъ.

Вже вôдъ колькохъ лѣтъ публично нарѣкають, що господарка на фармахъ въ всхôдныхъ державахъ пôвн. Америки взагалѣ, а Новои Англіи въ особенности, не оплачує ся. Пустыхъ фармъ чимъ разъ бôльше. Фармеръ, задовживши фарму, спродає що ще може спродати, пакує жѣнку та дѣти и тихо забираєсь до мѣста за робôтника або вандрує на свѣжу, дѣвичу землю далекихъ вестôвъ, щобы тамъ завести господарку на ново.

До тыхъ, що вôддавна вже нарѣкають на полишенй фармы, належать державы: Maine, Vermont, New Hanshire, New Jersey, Connecticut, и сусѣдни. Зъ кождымъ народо-численемъ тыхъ державъ стверджують, що число опущеныхъ фармъ все бôльше; навѣть характеръ населеня осталыхъ фармъ змѣнивъ ся. Давнѣйше фармерами Новои Англіи були выключно Енки; днесь переважають Нѣмцѣ, мѣжь котрыми не бракує и Русинôвъ. За те весты прибирають чимъ разъ бôльше характеръ Енкôвъ.

До плачу надъ опущеными и вынищеными фармами остатными часами прилучили ся полуднево-всходнй державы. Те саме дѣєсь тамъ що въ Новôй Англіи, хиба зъ тою тôлько рѣжницею, що скорше. Справозданя кажуть, що великй обшары землѣ лежать пусто.

Примѣромъ въ самôй Clay County державы Indiana опущенй фармы обнимають 10000 акрôвъ або 15 квадратовыхъ миль. Подобнй справозданя надходять зъ иншихъ державъ.

Якъ звычайно въ такихъ разахъ люде шукають причинъ. И такъ однй кажуть, що фармеры не вмѣють порядно господарити и хотячи скоро збогатитись тôлько вызискують землю; другй нарѣкають на перевозовй тарифы, третй приписують те звиско лихôй земли, до господарки невôдповѣднôй; иншй знов вынаходять иншй причины. А вченй мужѣ державнй, щобы тому лиху запобѣгчи, домагають ся рôльничихъ школъ, въ котрыхъ молоде поколѣнє фармерске навчило бы ся розумнои господарки.

Правда, хочь кождый зъ тыхъ панôвъ не каже цѣлковитои неправды, але все оно до дѣйсности таки далеко. Причина упадку фармъ въ схôдныхъ и середныхъ державахъ лежить въ конкуренціи великихъ фармъ далекихъ вестôвъ. Фармы на вестахъ обнимають великй обшары, земля тамъ не вызискана и лѣпша, климатъ бôльше спріяючій, а по при тôмъ провадять таку саму рабôвничу господарку, котра на всходѣ була причиною упадку. Черезъ те фармеръ на вестахъ менше вкладає въ землю гроша и працѣ и може танше збути свôй продуктъ мимо далекого вôдаленя, якъ фармеръ всходу. Примѣровъ ярину и овочѣ, спроваджені зъ полудня, въ New York-у коштують танше, якъ може спродати фармеръ зъ New Jersey; — збôже зъ вестôвъ въ Buffalo и New York-у помимо тисячь милевого спроваджения танше, якъ збôже мѣсцеве або Новои Англіи. Отже головною причиною упадку фармъ на цѣлôмъ всходѣ есть конкуренція великихъ фармъ на заходѣ, котрымъ всхôдно и середно державный фармеръ не дорôсъ. Тому мусить пакувати свôй маєтокъ и шукати лѣпшои вôтчины, йде до мѣста, де стає робôтникомъ, або суне на весты, де дальше провадить кучовничо-рабôвничу господарку.

Тôлько на разѣ подавъ я за фармы, бо маємо своихъ вже пару фармерôвъ, а по друге о скôлько знаю — деякй зъ нашихъ людей, маючи центъ, шпирають за фармами. Нѣмцѣ и нашй Русины, доставшись на такй опущенй фармы, ще теперь выходять яко тако на свое. А то длятого, що провадять менше коштовне житє, жѣнка зъ дѣтьми обрабляє фарму; отже не потребує богато помочи, котра ту дорого коштує, а чоловѣкъ робить въ фабрицѣ, — а коло фармы тôлько прихапцемъ. Того вже не могли доказати Енки, котрй поросли въ пѣре. Але пытане, чи дѣти теперѣшныхъ фармерôвъ не потягнуть за старыми фармерами!

А. Б.

ВѢСТИ ЗЪ АМЕРИКИ.

Вôдгомонъ пôсля похоронôвъ бл. п. о. Н. Ханата*)

Суть такй дѣла, про котрй зовсѣмъ не хоче ся чоловѣкови говорити або писати хиба зневоленый до того обставинами.

Якъ загально въ свѣтѣ водить ся, то про умершихъ говорить ся лишь добре, а про бездонну глупоту, котру зъ чемности звуть „нетактомъ“ лучше промовчати!..

И я бы промовчавъ про те послѣдне, если-бъ вашь репортеръ не згадавъ про „нетактъ“ менаджерôвъ при похоронахъ покôйного о. Н. Ханата. Коли не принято мого вѣнця, котрый я пôславъ на могилу покôйника, выдавалось декому, а може и теперь выдає ся, що я пхавъ ся зô своимъ вѣнцемъ и тому остентативно его не приняли. По справа представляєсь зовсѣмъ инакше, а вы, о. редакторъ, позвольте сказати менѣ колька слôвъ для поясненя.

Днемъ передъ смертію о. Н. Ханата прийшовъ до мене о. Павчо, латиньскій священникъ зъ о. Мургашемъ того-жь обряду. Першій зъ нихъ (а оба були першій разъ у мене) сказавъ менѣ, що приходять до мене вôдъ смертельного ложа о. Ханата, котрый по сповѣди колька разы просивъ его пôйти до мене и просити о прощене. „Мы — говоривъ умираючій — мали неприятности. О. Товтъ, правда, обидивъ мене неразъ въ своихъ письмахъ, но при тôмъ сказавъ про мене богато правды, я его много разôвъ обидивъ, най менѣ простить...“

Се сказане було по христіяньски и я якъ священникъ и христіянинъ, тронутый до глубины серця, вôдповѣвъ о. Павчо: „Все прощаю, я не памятаю жадныхъ обидъ... Прошу васъ теперь я, идѣть до него и скажѣть ему тоє, а при тôмъ просѣть его въ моимъ имени прощеня для мене за дôзнанй обиды.“ А просивъ я тому о. Павча ити до о. Ханата, бо терплю бôльше якъ 8 недѣль на ревматизмъ, а якъ разъ въ тôмъ часѣ я лежавъ въ ложку 2 недѣлѣ, если-бъ не то, я-бъ самъ пôшовъ до покôйного. О. Павчо всетаки выповнивъ моє желане, но, на жаль, покôйный о. Ханатъ бувъ вже тогдѣ въ послѣдной агоніи, безъ памяти и вже не мôгъ зъ нимъ бôльше говорити.

Умеръ о. Ханатъ, я задумавъ тоже вôддати ему послѣдну честь. Адже-жь кождый зъ насъ знає, що смерть и могила мирить не лишь поодинокй личности, но цѣлй націи и народы, то-жь трудно подумати таке людске серце, котре-бъ держало въ собѣ гнѣвъ ще и тогдѣ, коли бачить передъ „собою лежащую нашу красоту — безобразну и безславну.“ Смертю перерывае ся все... но дуже добре я знавъ и то зъ кимъ маю до дѣла и вагавъ ся, щобъ мою тамъ присутнôсть не поясняли собѣ розлично декотрй люде, а властиво декотрый, котрый тамъ „pleno iure“ менаджеровавъ.

И хоть о. Ив. Сабо, о. Каппарекъ, лат. священникъ звали мене на похороны, вôдзываючись до моеи христіяньскои повинности, но я имъ вôдповѣвъ, що знаю, що робю: „Я знаю своихъ!“ И я не обманувъ ся.

Зробивъ я се, що въ даныхъ обставинахъ мôгъ зробити, пôславъ посредствомъ о. М. Волкая, свояка покôйного, вѣнецъ на трумну въ знакъ примиреня и послѣдной чести! Но тамъ головный менаджеръ, рôдный братъ Валаамского осла, котрый въ нѣчôмъ не рôжнить ся вôдъ першого хиба тымъ, що замѣсть на чотырохъ ходить на двохъ ногахъ, сказавъ: „сей вѣнецъ не принимає ся, чого-жь ту всяка пизматицка сволочь пхає ся...“

Я думаю, що те, що я зробивъ, було по людски и по христіяньски, но я зовсѣмъ призабувъ на те, що я не зъ менаджеромъ-чоловѣкомъ, а маю до дѣла зъ тымъ, котрого Нѣмець зве по просту — Rindsvieh.

При тôмъ нетактовнôмъ поведеню дивує мене, 1) що,

(Продовжене на другой сторонѣ).

*) За надôслани статѣ: „Вôдгомонъ пôсля похоронôвъ о. П. Ханата“ и „Протестъ канадійцѣвъ“ наша редакція не вôдповѣдає.

„ЗАЧѢМЪ“?

(Конець.)

Мы не будемо ту розбирати подрôбно того пытаня (про заборону руско-украиньскои мовы въ Россіи), а просто вôдошлемо читателя до многихъ авторитетныхъ писателѣвъ, що его оброблювали: до Пыпина, Костомарова, Корфа, Ушинского, Весселя, Максимовича, А. Я. Ефименка, Потебнѣ, А. Б. Антоновича, Житецкого и многихъ другихъ. Всѣ наведенй тыми авторами факты и высновки основанй на реальнôмъ положеню дѣлъ и показують зъ наглядною ясностю, що безъ розповсюдненя знаня въ рôдной мовѣ пôдойма просвѣтного уровеня полудневыхъ масъ задержуесь на неозначеный часъ. А мѣжь тымъ, якъ разъ въ ту пору, коли недавнй холернй бунты зъ особенною ясностю вказували на безконечно низькій ступень того уровеня, заборонялась печатати популярна брошурка про холеру и заборонялась лише тому, що була написана по малоруски, т. е. въ мовѣ, на котрой она, якъ на найбôльше зрозумѣлой, могла бы принести населеню найбôльшій хосенъ.

Но помимо того всего, бажане малороса спѣвати свою пѣсню, читати поему або повѣсть въ рôдной мовѣ, стане чимсь природнымъ, бо лишь она одинока може зачепити повною силою всѣ струны его ума и серця.

Наслѣдкомъ якихъ-же то причинъ люде лишені вдоволеня такъ природнои, а затѣмъ такъ законнои и справедливои потребы? Наслѣдкомъ якихъ [illegible] непох[illegible] славян[illegible] просто[illegible] 20 міл[illegible]

В[illegible] держа[illegible] скимъ [illegible]

Н[illegible] рôчно [illegible] зволо[illegible]

В[illegible] почин[illegible] свѣтн[illegible] доказ[illegible] тивне[illegible] кого [illegible] слова [illegible] выри[illegible] лѣвъ [illegible] сторо[illegible] бôльш[illegible] жают[illegible] повно[illegible] се [illegible] усуне[illegible] мовок[illegible] ва не[illegible] лишь [illegible] ство[illegible]

Г[illegible] тыхъ[illegible] вôдка[illegible] тыхъ [illegible] слово[illegible] котрою оно тѣшить ся въ „нѣмецкôй“ Австріи.

Чому-жь оно такъ творить ся, кому оно по[тр]ѣбне и кому выйде на здоровле?

Вôдповѣди на те пытане треба пошукати въ [м]инувшôй и сучасной исторіи полудневои и [пôл]ôвночнои Руси. Невинному самому по собѣ [п]ытаню про права малорускои мовы на влас[н]у літературу и письменьство придали по[л]ітичну закраску, при котрой неможливо до[ж]идати научного, спокôйного поясненя пытаня. [А] въ ту пору, якъ безпристраснй ученй, для [к]отрыхъ научна правда дорожша всего, давно [в]же рѣшили фактъ истнованя окремои малорус[к]ои мовы, а затѣмъ освятили еи права на само[с]тôйну літературу, другй вченй (на честь науки [т]акихъ не богато) зъ личныхъ симпатій и антипатій вôдмавляють малорускôй мовѣ, навѣть пра[в]а на назву „мовы“. Така пр. заява А. Будило[в]ича въ „Статистическихъ таблицяхъ распредѣ[л]енія славянъ“ (1875 р.). Заявивши, що всѣ сла[в]яньскй мовы, кромѣ великоруского, „случайно [в]ôднеслись до степени літературныхъ органôвъ“, [Б]удиловичь добавляє: „въ числѣ тыхъ літера[т]урныхъ, славяньскихъ „мовъ“ выпадало-бъ ще [з]гадати малоруску, котрои вживають деякй у[к]раиньскй, галицкй и карпато-рускй писателѣ, [о]собенно уніяты (!?!). Но той малорускій літе[р]атурный жаргонъ немає опредѣленои территоріи, [н]а котрой мôгъ бы бути органомъ школъ, судôвъ [и] администрации. Тому то трудно вказати для той „мовы“ границѣ еи розповсюдненя“.

Невже-жь те случайне условіе, якъ администрація, судъ и школа можуть сотворити або знищити мову? Адже-жь говоримо про циганьску мову, хочь нѣхто зъ насъ не чувъ про истноване школъ, судôвъ и администрации, де та мова була-бъ урядово принята? Вконци самъ А. Будиловичь вôдказавъ ся вôдъ свого научного высновку: вôнъ не лишь, що признавъ малоруску мову, но признавъ за нею право на самостôйну літературу и строго-научно доказавъ, що истноване малорускои літературы не страшне для единости Руси, для розвою великорускои мовы. „Мы бачимо въ Россіи, — пише А. Будиловичь въ своѣй розправѣ, „Общеславянскій языкъ“ (1892 р.) — при высшости великорускои мовы, истноване и успѣшный розвôй цѣлого ряда частныхъ мовъ и діялектичныхъ літературъ, примѣромъ, малорускои!!...

Кажучи про взаимнй вôдносины славяньскихъ мовъ, Будиловичь робить дальше таку замѣтку: „зô стороны общои мовы повинна бути якъ найширша терпимôсть до частныхъ мовъ“. И въ заключене своеи розправы авторъ лишає самымъ членамъ славяньскои родины опредѣлити тй границѣ „научнои и краснои літературы, мѣжнародныхъ и внутрѣшныхъ вôдносинъ, вживаня державного и шкôльного, якй они побажають придати общôй мовѣ“, т. е. великорускôй, котру они повиннй приняти „добровôльно, якъ вôльнй люде, а не якъ рабы.“

Правда, всѣ тй послѣднй свои замѣтки Будиловичь не розтягає на малоруску мову, а лишь на западну и полудневу галузь славяньскои родины но его слова, розумѣєсь, повиннй бути розтягненй и на малоруску мову котрои лінгвистична индівідуальнôсть признана такими великими учеными, якъ Миклошичь, Потебня, Шлейхеръ, Бодяньскій, Лавровскій, Ламанскій Житецкій и многй иншй.

„SVOBODA“
(LIBERTY.)
Weekly Paper.

The only little Russian political Newspaper published in this Country; circulating in all parts of the United States and Canada, wherever the Russian language is spoken and is the best advertising medium.

Published every Thursday at Mt. CARMEL, PA. by the „SVOBODA“ Publishing Co.

All comunications should be addressed to:

„Svoboda“
Mt. CARMEL, PA.
P. O. Box 13.

Предплата рôчна 2.00
До старого краю........ 3.00

Всѣ дописи и грошѣ просимъ высылати пôдъ адресу:
То „SVOBODA“
P. O. Box 13. — Mt. CARMEL, PA.

НАША ГАЗЕТА ВЫХОДИТЬ ЩО ТЫЖДНЯ ВЪ ЧЕТВЕРЪ.

Entered the post office at Mt. Carmel, Pa. as second class mail matter.

(Продовжене зô стороны першои)

якъ пословиця каже, кôнь на чотырохъ ногахъ спотикне ся и сей нетактъ мôгъ зробити одепъ чоловѣкъ, а хиба-жь тамъ не було ихъ больше, котрй бъ провчили головного менаджера, що сей его поступокъ не шкодить менѣ но ихъ компромітуе?

2) Для кого тамъ була ще и мадярска проповѣдь? Чи-жь шовинізмъ угро-рускихъ гр. кат. священниковъ дôйшовъ вже до того степени, що и такій сумный случай, якъ похороны, вживають для мадярскои демонстранціи? — Чудно!

Ир. о. А. Товтъ.

ВѢСТИ ЗЪ КАНАДЫ

Чому?

(Конецъ).

Хотѣвши добре розглянути жите нашихъ селянъ, треба призастановитись надъ моральными сторонами житя обохъ половинъ нашого сельского населеня. Возьмѣмъ мущинъ. Домашне выховане есть въ бôльшôй части дуже погане. Наколи знаемо, що селяне майже всѣ неписьменнй, дѣти мусять выховуватись не зовсѣмъ то добре.

Деморалізація страшна гнете народъ сельскій, котра дуже скоро корѣне свое запускае въ наймолодше поколѣне. Деморалізуе народъ въ першôй лініи самъ рядъ черезъ своихъ посѣпакôвъ, чи то на дорозѣ судовôй, чи політичнôй. Вплывы тои деморалізаціи, думаю, суть кождому звѣстнй. Дальше, деморалізація моральна розширяесь страшно черезъ вôйсковость. Свѣдоцтва деморалізаціи тои то — сифілісъ по селахъ, котрый по бôльшôй части скрыто по селахъ бушуе, до чого спору порцію докидае жандармерія та фінансы або такъ звана стражь скарбова.

Высше наведенй факторы, то суть, по просту сказавши, розбôйникп нашого найкрасшого цвѣту молодечого. Такй возьни галицкй, такй еґзекуторы галицкй, то суть найчорнѣйшй пятна въ сельскôмъ житю.

Посередникомъ въ тыхъ страшныхъ деморалізаціяхъ стоить галицкій жидъ, оденъ зъ найпроворнѣйшихъ, найбруднѣйшихъ креатуръ, котрый за цента вôддае себе до всего. Вôнъ зверхникамъ вôддае себе цѣлого на ихъ услуги, вôнъ манить хитростію народъ дитинный, тручае на дно бруду и калу. То суть темнй стороны, котрй убивають всякй моральнй стороны нашои суспôльности, недопускають взнестись народови до свого достоинства чоловѣчого.

Погляньмо теперь на противнй стороны выховання нашого народу, то есть на добрй стороны, котрй повиннй бы вôдпорно дѣлати, то е спиняти всѣ злй поступки мѣжь народомъ. Церковъ и школа — ихъ задача народъ морально-релігійно выховати.

Погляньмо на выховане релігійне галицке. Напередъ застерѣгаюсь, що въ тôмъ пытаню лише одною зрѣлою розвагою поводуюсь, лише критично хочу справу выховання релігійного нашого народу доторкнути. Безперечно, народъ яко народъ, мусить мати релігійнй понятя вщепленй, се есть друга пожива духова чоловѣка.

Яку-жь духову поживу дôставъ нашъ народъ въ дусѣ релігійнôмъ. Скажу, що дôстае, але лише поверхи. Въ першôй лініи нѣхто не вщепить въ одиницѣ неписьменнй якихсь понять, отже и релігійныхъ зъ певностю, що нѣ. Наколи знаемо, що народъ нашъ неписьменный то въ него понятя релігійнй суть дуже скупй, такъ, що вôнъ навѣть щоденныхъ молитовъ въ рôднôмъ языцѣ говореныхъ абсолютно не розумѣе, така релігія недостаточна, лише форма. Я думаю, що кожда релігія, сли есть понятна черезъ выконуючого, провадить его на дорогу розумну, моральну. Власне того бракъ въ нашôмъ народѣ. Релігія мѣжь народомъ сталась лише формою, нашъ чоловѣкъ набравъ переконаня, що треба молитись рано и въ вечеръ, бо грѣхъ се опустити, треба высповѣдатись хоть разъ въ роцѣ, треба деколи показатись въ церкви, такъ се все лише форма одна, бôльше нѣчо, чутя тутъ нема жадного; що робить, не вôдчувае, по просту лише наче машина.

Таке выховане не дае поруки, що чоловѣкъ буде моральный, для суспôльности придатный. Церква повинна высше стати въ своими поглядами, тое що учить старатись, абы ученикъ зрѣло понявъ, а тое втогды бы наступило, сли бы кожда дитина була письменна. Отже бачимо, що церква наша не въ силѣ богато вщепити моральности въ народѣ, взявши на увагу еще до того впростъ противнй стороны, вплываючй не корыстно на морально релігійне выховане народне.

До сего економічне пытане пôдле, въ Галичинѣ мусить зрештою и пастырôвъ церкви вôддаляти вôдъ свого занятя. Они мусять перше дбати о щоденнй потребы житевй, котрй суть тамъ дуже труднй, такъ що зъ конечности занедбують обовязки на себе вложенй.

То малый образокъ дуже не докладный нашого морального, релігійного выховання.

Друга сторона се школа. Школа галицка абсолютно не въ силѣ дати намъ достаточного выховання. Тутъ елементъ польско-шляхоцкій заставивъ свои сѣти и веде выхаване нашого народу пôсля свого widzi mi się, котре абсолютно вороже намъ, отже зъ такого выховання корысти нѣякои.

Зваживши высше сказане, прійти мусимо до розвязаня пытаня на вступѣ поставленого, чому Семенъ Чубей та Василь Гущакъ зарубують пятеро душъ, безъ найменшого слѣду встрясеня морального? Я скажу, що тй люде, а такихъ больше найде ся, не вынесли зъ рôдного краю, найменшои пôдставы моральности. Жѣнка же зарубаного волочить ся зъ хаты до хаты по осадѣ безъ цѣли, лишь абы не бути дома. Нема празникôвъ зъ горѣвкою, нема хрестинъ, нема корчмы, де бы въ посестрами можь забавити ся, то сумный образъ нашои галицкои селянки перенесенои на степы канадійскй. Чи она стояла въ зносшеню зъ душегубцями, чи нѣ, ще слѣдство покаже. Фактомъ есть, що и она стаесь вспôввиновникомъ страшного морду зъ тои причины, що задля браку ей моральнои стороны до житя супружеского опускае засновуюче ся гнѣздо родинне безъ пôдставы, и волочить ся по хатахъ сусѣдскихъ.

Такій сумный образъ приходить ся намъ розкрыти на новôй земли, котрый повиненъ намъ стати тутъ перестерогою, за науку на будуче, що вперше, школа мае молоде поколѣне выховати до розумного и честного житя, — церква же, лише правдива, на фактахъ, а не лишь на формахъ оперта, мае народъ повести на розумну, дружну дорогу.

К. Геникъ.

Протестъ.

Fork River West Man., Jan. 8, 1899.

Достохвальна Редакціе!

Вже було згадане въ ч. 2. „Свободы“, що Русины въ нашôй кольоніи мали зôбрати ся на нараду въ цѣли запобѣженя интриґамъ французкого місіонера. Дня 3. сѣчня с. р. вôдбуло ся вѣче въ домѣ Михаила Фекулы, на котрôмъ одноголосно урадили пôслати протестъ до міністерства просвѣты въ Отавѣ противъ самозваного опѣкуньства згаданого місіонера въ справѣ католицкои школы на нашôй кольоніи.

Окрôмъ того урадили також написати где-що важнѣйшого зъ нашои исторіи народнои и церковнои до англійскои газеты „Manitoba Free Press“, щобы и Англики бодай вчасти довѣдались о нашôй минувшости и яку долю переживають нашй братя въ Галичинѣ пôдъ католицко-польскимъ рядомъ, котру то дописъ подаемо дословно и до „Свободы“:

Року 862 було основане руске князѣвство. Року 988 князь Володимиръ Великій принявъ вѣру вôдъ Грекôвъ а зъ нимъ и рускій народъ. Русины галицкй мали своихъ князѣвъ и королѣвъ до року 1337. Въ роцѣ 1340 польскій король Казимиръ напавъ на галицку Русь зъ великою силою войска и загорнувъ Русь пôдъ свою власть; замки королѣвскй зруйновавъ, а всѣ скарбы заграбивъ и забравъ до Кракова. Року 1351 папа римскій заславъ енцикліку до польскихъ бискупôвъ, щобы тй старали ся запроваджувати латиньство помѣжь Русинами, если бы не можливо було вôдъ разу запровадити латиньство, то бодай заключити унію зъ Римомъ. Але рускій народъ запротестувавъ противъ сего добра. Польскй ксьондзы однакъ не могли стерпѣти всхôдной церкви пôдъ польскимъ панованемъ, длятого старали ся силомôць довершити свого дѣла. До того уживали они всѣхъ найпôдлѣйшихъ средствъ, щобы лишь Русинôвъ златиньщити. Таке пôдле поступоване польскихъ ксьондзôвъ и панôвъ допровадило народъ до крайности, котрый бувъ змушеный повстати противъ гнобителѣвъ зъ оружіемъ. 1593 року сточили козаки першу велику вôйну зъ Поляками въ оборонѣ вѣры и рускои народности. Вôйны тй тягнули ся зъ меншими або бôльшими перерывками ажъ до року 1654, въ котрôмъ то роцѣ славный гетманъ Богданъ Хмельницкій выгнавъ Ляхôвъ зъ Украины и пôддавъ ся пôдъ власть россійского царя. Галичина зôстала и надальше пôдъ польскимъ панованемъ ажъ до розбору Польщи. По прилученю Украины до Россіи, Галичина була лишена своей судьбѣ на ласку и неласку Полякамъ.

Церковна унія зъ Римомъ була запроваджена въ Галичинѣ въ рокахъ вôдъ 1691 до 1710 черезъ польскихъ езуитôвъ и черезъ здраду рускихъ епископôвъ.

И теперь въ Галичинѣ не лѣпше. Поляки а властиво ксьондзы и езуиты старають ся всѣми силами затерти слѣды всхôдного обряду и тымъ самымъ вынародовити рускій народъ. Руско уніятскй монастырѣ забрали намъ польскй лазуиты пôдъ свою опѣку 1882-го р., а протестъ зô стороны Русинôвъ бувъ зъ спогордою выкиненый. Рускй черцѣ Василіяне суть выхованй пôдъ езуитскимъ дозоромъ и стають ся ихъ оружіемъ. Року 1887 папа римскій на прозьбу польскихъ ксьондзôвъ заказавъ Русинамъ ставити рускй трираменнй кресты.

Року 1891 митрополитъ рускій на просьбу польскихъ бискупôвъ и панôвъ скликавъ Синодъ до Львова коло 200 священникôвъ, котрй передъ засѣданемъ Синоду були змушенй складати присягу, що тои тайны яка стояла у програмѣ народови (нѣкому) невыдадуть. Тожь тайны тои незнаемъ, але знаемъ се, що нѣчого доброго для рускои церкви тамъ неурадили.

Тысячѣ подôбныхъ фактôвъ находить ся въ нашôй исторіи, котрй годѣ тутъ навести, але мусимо сказати бодай тôлько, що езуиты довели рускій народъ до крайности, котрый мусѣвъ покинути свôй рôдный край и наслѣпо еміґрувавъ въ чужй далекй краѣ та островы, щобъ лише позбутись опѣки голодранцѣвъ.

Мы упинившись въ холоднôй Канадѣ, вôдчуваемо все те добро езуитôвъ, котре стоить сумными рядами въ нашôй исторіи, а друге живе свѣдоцтво на намôмъ народѣ.

За-для того мы тутъ протестуемо противъ католицкои школы зъ ласки Французôвъ и взагалѣ не хочемо ихъ ласкъ.

Комітетъ вѣча:

Алексій Бачиньскій,
Григорій Фекула,
Юрко Сиротюкъ,
Францъ Ульманнъ,
Михаилъ Фекула.

НОВИНКИ.

Квитъ

на $300, словомъ: триста, котрй я, членъ „Р. Н. С., отримала днесь зъ касы „Союза“ яко запомогу по смерти мого мужа бл. п. Гриця.

Annsonia, Conn. 18. January 1899.

Марія Кочаньска.

СВѢДКИ:
Теодоръ Цѣркотъ,
Андрей Павукъ.

Поквитоване.

Сердечно дякую за посмертне, котре получивъ-емъ вôдъ „Р. Н. С.“, $15 словомъ: пятнайцять дол. дня 18. грудня 1898, по помершôмъ моимъ сынѣ Ярославѣ, котрый померъ въ другôмъ роцѣ житя, и желаю щобы всѣ дѣти и старй вступали до „Р. Н. Союза“, бо то наше.

Mayfield, Pa. 11. сѣчня 1899.

Михаилъ Фуртакъ.

СВѢДКИ:
Алексій Шлянта,
Сидоръ Дзвôнчикъ.

Спростоване.

Въ попереднôмъ числѣ „Свободы“ подали мы за англійскими часописями, що жертвою желѣзничои катастрофы упала также Анна Вретякъ, жена касіера „Соединенія“ зъ Шенандоа, Па. Теперь довѣдуемось, що Анна Вретякъ жіе, бо навѣть не ѣхала тымъ потягомъ згаданого дня, а лишь забита одна дѣвчина, котра при собѣ мала адресу Гр. Вретяка. — Кажуть, що якъ кого передъ часомъ зробять небôжчикомъ, то вôнъ буде жити ще дуже а дуже много лѣтъ. И мы того жичимо п. Аннѣ Вретякъ.

Для и про членôвъ „Р. Н. Союза.“

I.

Зъ страхомъ море проплыли мы
Шифомъ великимъ на сподѣ,
Хитались мы, хитались мы
Ажь двѣ недѣлѣ на водѣ.

Въ Америку прійшли же мы,
Де майны, „шапы“, фабрики,
Роботу въ нихъ дôстали мы —
Въ часъ вôльный грали музыки.

И грали намъ, и пили мы,
Якъ много у горло попало,
Ажь наразъ зôркнули всѣ мы,
А нашихъ много не стало.

У майнахъ загинувъ отсей,
А той вôдъ многого трунку,
Вôдъ сего смерть взяла сама
Жите для себе въ дарунку.

И больше побачили мы:
Калѣцтва всякого много,
Сей безъ руки, безъ ока ставъ,
Ногу врубало у того.

Тогды сказавъ такъ дехто зъ насъ:
Братя! вже досыть терпѣти,
Себе звяжѣмо у „Союзъ“
На жены, зважаймо, дѣти!

Зôйшли ся мы, й сказали мы:
„Союзъ“ намъ конче зробити,
Най дѣти не плачуть на насъ,
А женамъ даймо мы жити!

И выросъ въ насъ славный „Союзъ“
И много въ него вступило,
Якъ вода йдуть намъ теперь дни
И жити стало намъ мило.

И кождый зъ насъ якъ муръ стоить
Ту саму думку думае:
Що лишь тогды жите щось вартъ,
Коли братъ брата кохае.

II.

Чому то братя, чому то братя
Мѣжь нами весело, мило?
Такъ, якъ бы сонце весняне
Теплее вразъ засвѣтило.

Ой то не сонце, не сонце
Свѣтить своими лучами,
Чорнй, якъ нôчь ще крыють
Хмары его передъ нами.

Ой то не сонце, не сонце
Радôсть рознесло мѣжь нами —
А „Союзъ“, що звѣвъ насъ въ купу,
И навчивъ бути братами.

Мѣжь нами незгода зникла,
И сварка мѣсця не мае,
Зъ того часу, якъ разомъ
Усѣхъ насъ „Союзъ“ тримае.

За те мы повнй любови
Мѣжь народъ рускій идемо,
И спокôй, згоду и вѣру
Въ будучнôсть нашу несемо.

И прійде тая будучнôсть,
Якъ сонце на весну красна,
Тогды мы грôмко закличемъ:
Яка-жь то наша Русь щасна!

Вôдкинь печаль и скорбъ.

....

Вôдкинь печаль и скорбъ
Мôй друже!
На ворогôвъ ты не зважай
Такъ дуже!
Изъ груди выкинь жаль
Единый,
Най твое серце до людей
Лишь лине!
Смѣло до борбы стань
Коханый,
Зъ кождымъ борись, що творить чинъ
Поганый!
Хотяй бы пôть ливъ ся
Изъ чола,
Хотяй бы кровь серце облила
Докола!...

12. сѣчня 1899 р.

Сверщокъ.

До нашихъ предплатниковъ.

Не разъ вже нашѣ предплатники зъ Канады и Сполуч. Державъ пытали ся насъ, якъ засылати грошѣ за газету? А по просту. Йде ся на почту и каже ся почтареви, що посылае ся $2.00 на адресъ: To „Svoboda", Mt. Carmel, Pa., U. S. A. Почтарь напише собѣ згадану суму на картцѣ, другу таку картку дасть тому, хто посылае, а той ту картку не лишае при собѣ, лишь най йде зъ нею до хаты, напише до редакціи „Свободы" листъ, що только а только посылае и въ листъ най вложить ту карточку, що ему давъ почтарь. Наша редакція вже знае що робити зъ такими картками и тому рада бъ ихъ мати якъ найбольше вôдъ своихъ предплатниковъ.

Испанія вже не голодна войны.

Въ теперѣшну пору, коли всѣ свѣтовѣ державы стремлять до закладаня и набуваня кольоній въ усѣхъ частяхъ свѣта, трудно повѣрити тôй вѣсти, яку голосять испаньскѣ газеты. Кажуть они, що испаньске правительство задумуе спродати решту своихъ кольоній на азійскихъ водахъ, бо бракъ вже грошей на удержанє армій для оборонытыхъ островôвъ. Если котра держава то певно Испанія, мае найбольше досвѣду въ тôй справѣ и пытане що чи ей способъ не есть найлучшимъ вôдъ тыхъ, котрѣ оружною силою хотять цивілізовати дикѣ и на впôвъ дикѣ народы Африки и Полінезіи.

Проектъ Райнеса.

Въ Ню Йорку жилось несогôрше бѣднымъ людямъ. Майже всѣ салоністы позаводили у себе таку гарну установу, бы хтонебудь голоденъ, якъ прийшовъ выпити за 5 цнт. пива то пôпри томъ могъ наѣсти ся дô схочу. Неразъ роботники, що мешкали далеко вôдъ мѣсця своеи працѣ, могли користати зъ того, та колижь бо знайшовъ ся дуже моральный богачь Райнесъ, котрому выдалось, що въ тôй способъ народъ розпиває ся и внѣсъ такій проектъ, щобъ даремнѣ перекуски знести. Ну и заборонено вже „free lunch". Теперь той самъ Райнесъ проектуе, щобъ не продавати пива въ недѣлю навѣть въ ресторацінхъ при ѣдѣ. Коли се ресторатори почули, то пôднесли такій галасъ, що хто знае чи той проектъ стане правомъ.

Для наслѣдства.

Въ Амстердамѣ (въ Голяндіи) заключено цѣкаве супружество. Молодый жениxъ, властитель ресторації ажъ до сеи поры черезъ 23 роки, носивъ жѣночѣ сукнѣ и черезъ цѣлый той часъ уходивъ за женщину. А робивъ такъ зъ слѣдуючои причины: Мавъ вôнъ дуже богату тѣтку, котра передъ 23 роками записала цѣлый свôй мастокъ его родичамъ але пôдъ тымъ условіемъ, що провидѣніе зôшле имъ доньку. Тымчасомъ на свѣтъ прийшовъ сынокъ — не було иншои рады, якъ зробити зъ него доньку. Переодягли его въ жѣночій одягъ и черезъ 23 роки сынокъ уходивъ за дѣвчину въ очахъ страшнои тѣтки. Ажь теперь тѣтка померла, а насынокъ уважавъ за вôдповѣдне чимъ скорше скинути зъ себе жѣночу сукню, а причислити себе до мужчинъ.

Чи поправилась робота?

„Yes sir!" — якъ той Англикъ каже, ще и якъ поправилась. Выйдешь бувало по выплатѣ вечеромъ на мѣсто, то анѣ перейти, такого тамъ народа. Пишучому те казавъ оденъ мировый судя (скваєръ), що якъ бы не нашѣ люде (и вôнъ розумѣвъ усѣхъ емігрантовъ) то не варто бъ старати ся на урядъ „сквєра." А такій урядникъ, хоть немае сталои пенсіи, а помимо того, стоить рôчно на кôлька тысячь доларôвъ. А хто имъ тѣ грошѣ дае? Емігранты, що по выплатѣ посварившись и побившись, идуть до него на справу, за котру звычайно платить солено.

Панько Хомякъ, зъ Excelsior, Pa. на жаль Русинъ, не потребувавъ уже платити скваєрови, коли выйшовъ собѣ на „good time" по выплатѣ. Вôнъ такъ довго гулявъ, ажъ по пяному станувъ собѣ передъ надходячимъ желѣзничимъ потягомъ, котрый, розумѣесь, розмиятувавъ его на куснички. — Небôжчикъ належавъ до „Р. Н. Союза", однакъ най собѣ нѣхто не гадае, що его жѣнка и дѣти, котрѣ суть въ старомъ краю, достануть по нѣмъ посмертне, бо въ статутахъ „Р. Н. Союза" стоить выразно, що лишь той достае посмертне, хто вмеръ не въ своеи вины. — Се мусить взяти для примѣру другихъ пôдъ зрѣлу розвагу гол. секретарь „Р. Н. Союза", коли хто небудь удасть ся до него за посмертнымъ въ имени забитого, бо англицкѣ часописи пишуть про него те саме, що и мы.

Духоборцѣ вже въ Канадѣ.

Дня 20. сѣчня с. р. причаливъ корабель „Lake Huron" въ портовомъ мѣстѣ Halifax зъ 2000 россійскихъ духоборцѣвъ. Пôдчасъ довгои подорожи умерло десять особъ, дѣти и старцѣ. Зъ Halifax пôплывъ корабель до St. John, а звôдтамъ особными потягами до Winnipeg. Князь Гильковъ и квакеръ J. Setkinton зъ Филядельфіи встрѣчали духоборцѣвъ въ Halifax. Побожный народъ повитавъ нову землю молитвою и побожними пѣснями. Князь Гильковъ каже, що Франція оферовала землю для духоборцѣвъ, але вôнъ волѣвъ выбрати Канаду, бо думае, що на англійскихъ територіяхъ больше свободы и справедливости. Зъ весною має еще прибыти кôлька тысячь духоборцѣвъ до Канады. Землѣ выбрано для нихъ въ околици Yorkton и на Svan River.

Дальше на фондъ школьной руской молодежи въ Америцѣ зложили:

— Руска кольонія Annsonia, Conn., зôбраныхъ дня 15. сѣчня с. р. въ церкви **$10.65.**

Зъ New York, N. Y.

Пол. Брода	50
Ив. Парилякъ	25
Изидоръ Сенько	25
Анаст. Водзѣкъ	25
Ева Галадѣй	25
Анна Яворницка	25
Анаст. Сидорикъ	20
Яковъ Яворницкій	30
Мих. Чонко	25
Ева Пыртко	25
Марія Бугелъ	10
Разомъ	$2.85

— Не забуваймо про складки на стипендійный фондъ для рускихъ школярôвъ!!!

Коваль завинивъ, а шлюсаря повѣсили.

Великій морякъ Христофоръ Колюмбъ навѣть по смерти не знайшовъ узнаня въ тôмъ краю, котрому придбавъ только богатствъ. Мешканки Гранады обкидали камѣнями его статую, бо пôсля нихъ гадки, вôнъ есть причиною теперѣшныхъ нещастъ въ Испаніи. Если-бъ не бувъ вôдкрывъ Америки, Испанцѣ не стратили бъ теперь своихъ кольоній и не програли-бъ войны. Цѣкаве жѣноче розумоване, неправда?

Записъ дивака.

Въ досыть цѣкавый способъ 171 роботникôвъ зъ Брукліна прийшло до мастрѣ. Въ завѣщаню по померлôмъ богатомъ диваку знайдено 171 паръ майже новыхъ ногавицъ, а въ завѣщаню було кляузуля, що тѣ рѣчѣ мають продати на ліцитаціи а куповати нихъ можуть выключно бѣднѣ роботники. Такъ и стало ся. Оденъ зъ нихъ якъ купивъ ногавицѣ, заглянувъ въ кишенѣ, де знайшовъ 1000 доларôвъ въ банкнотахъ. Така сума находилась въ каждôй парѣ. Спадкоємцѣ выточили процесъ тымъ бѣдакамъ, але его програли.

Кôлько въ Америцѣ рускихъ священникôвъ и церквей?

Всѣхъ рускихъ церквей въ Америцѣ есть 51, а священникôвъ 36, а то 9 священникôвъ зъ Галичины, а 27 зъ Угорщины.

Народнѣ приповѣдки и пословицѣ:

1) Каждый мае свого моля, що его грызе.
2) Коли мое не въ ладъ, то я зъ нимъ въ задъ.
3) Колосъ повный гне ся до землѣ, а пустый до горы сторчить.
4) Конецъ дѣло хвалить.
5) Кривого дерева въ лѣсѣ найбольше.
6) Въ одной руцѣ пальцѣ, та не одинаковѣ.
7) Все купишь, лишь батька и матери нѣ.
8) Глянь на себе буде зъ тебе.
9) Дарованому коневи не заглядають въ зубы.
10) Добре слово стоить за завдатокъ.
11) Догана мудрого больше варта, нѣжь похвала дурного.
12) Доки ся не намучишь, доти ся не вычишь.
13) — Застели стôлъ.
— Нема чимъ.
— Дай ѣсти.
— Нема що.
— То спрячь.
14) Колись и до мене прийде: „прійдѣте поклонѣмъся"!
15) Кровь не вода, розлляти шкода.
16) Людей ся радь, а свôй розумъ май.
17) Мудрôй головѣ досыть двѣ словѣ.
18) Нагинай гиляку доки молода.
19) Напередъ не вырывай ся, зъ заду не оставай ся, — середины тримай ся.
20) Не спытавши перше броду, не лѣзь прямцемъ въ воду.
21) О умерлôмъ добре говори, а нѣ, то мовчи.
22) Пильнуй носа свого, а не кожуха мого.

— Чи знаете, що слѣдуюча конвенція „Руско-Народного Союза" буде на тôмъ плейзѣ, где буде найбольше членôвъ? Чи хочете, щобы у васъ була конвенція? Если такъ, то записуйте ся до „Союза."

Де-що цѣкавого.

— Свѣжій хлѣбъ найлѣпше краяти горячимъ ножомъ.

— Найкраснѣю мовою для каждого чоловѣка повинна бути его рôдна мова.

— Щобъ квашенѣ огôрки не змягчѣли, то дно начиня, въ котрôмъ мають бути квашенѣ, треба посыпати злуновымъ порошкомъ.

— Минувшого року папа римскій одержавъ въ дарунку вôдъ своихъ вѣрныхъ 2 міліоны доларôвъ въ грошахъ и дорогихъ предметахъ.

— Женщины въ Греціи, заки вложать першій разъ свое дитя до колыски, обертають ся трічи довкола недъ ватрою, а при тôмъ спѣвають людовѣ пѣснѣ.

— Хто бы хотѣвъ выпробовати доброту дрôжджа, най трохи его розпустить у одну каню пустисъ до горячои воды. Если дрôжджѣ добре, выплыве сейчасъ на верхъ, а нездале ѣде на спôдъ.

— Коли хочешь переконати ся чи ти мелена кава добра чи фалшована, насыпь ей трохи въ шклянку воды и замѣшай. По якôмсь часѣ правдива кава выплыне на верхъ, а фалшованѣ додатки лишать ся на днѣ.

— Въ Сіямѣ обходять ся зъ дѣвчати досыть оригінально. Кожда дѣвчина, наколи переступила молодецій вѣкъ а не знайшла для себе чоловѣка, на жадане може бути урядово „зарегістрована" и вôдъ той поры належить до „корпораціи державныхъ дѣвиць" т. е. належить до пануючого, котрого обовязкомъ вынайти ей чоловѣка. Для бѣдныхъ супругôвъ таке супружество есть законною карою. Провинившого ся въ чôмъ небудь карають „урядовою жѣнкою". Если провина невелика, провинившій ся мае право выбору жены зъ ряду „державныхъ дѣвиць"; а въ большихъ провинахъ мусить взяти ту за жену, котру призначать урядово.

— Маешь дѣти? Чому-жь незапишете ихъ до „Союза?" Коштуе лишь 25 центôвъ на мѣсяць, а дѣти умирають дуже часто, частѣйше якъ старшѣ.

ОГОЛОШЕНЕ!

Дня 28. н. ст. януара б. р. въ суботу устроюе філ. братство дѣвоче св. Ольги въ Бруклинѣ при участи дѣв. братствъ св. Ольги: зъ Jersey City, New York-у и Bloomfield-у (всѣхъ сестеръ въ братствѣ е вже до 200) перший великій рускій баль, полученый зъ бесѣдами, спѣвами и декламаціями черезъ сестры выконаными въ Dewey Hall, 76 North 6-th Street, Brooklyn, N. Y. на дохôдъ цѣлого братства св. Ольги. Проте запрашаемо всѣхъ братôвъ Русинôвъ и сестеръ Русинокъ такъ мѣсцевыхъ якъ и замѣсцевыхъ, тымъ больше, що дуже цѣкава е програма балю, а тікетъ лишь 15 цнт. Початокъ о год. 7 вечеръ.

За комітетъ балевый:
Михаилъ Романякъ,
Зофія Симочко,
Матрона Романякъ.

Вязанка матеріялôвъ для звтора: -- „Рускі кольоніи въ Спол. Державахъ пôвнôчнои Америки“ New York State.

TROY, N. Y.

Нашôй рускôй громадѣ въ Америцѣ майже нѣчо не звѣсно про руску кольонію въ Трою. Читателѣ „Свободы“ нѣколи про ню не чували, а секретарь „Союза“ хиба стôлько знае, що дуже маленьке число звôдси належить до сего нашого товариства. Найбôльше про Трою знають еще нашй сусѣды и краяне зъ Jersey City, N. J., бо велика сума колекты на ихъ церковнй потребы посылалась звôдси въ ихъ касы. Я ось власне хочу де-що бôльше сказати нашôй рускôй великôй громадѣ про отсю невеличку кольонію.

На заходъ вôдъ Ню Йорку 130 миль, тікетъ $3.15, лежить головне мѣсто, стейту Ню Йоркъ Albany, — за 10 цнт. карою, або за 15 треномъ заѣде ся до Трою. Мѣсто се тягне ся вздовжъ рѣки Hudson на кôлька миль и якъ всѣ мѣста надъ тою рѣкою есть частиною великого торговельного руху, котрый кипить въ Ню Йорку. Сплавна рѣка Гудсонъ уносить на своихъ фаляхъ величезнй товаровй и особовй статки, каналы, хоть теперь въ дуже лихôмъ станѣ лучать Гудсонъ. а за тымъ и всѣ торговельнй мѣста положенй надъ тою рѣкою зъ пограничнымъ мѣстомъ Buffalo, просторонь повысше 300 миль. Фабрики въ Трою головно желѣзнй и полотнянй. Мѣсто Трой мае звышь 70.000 мешканцѣвъ. Поблизько суть слѣдуючй мѣста: West Troy и Cohoes.

Наша руска кольонія въ Troy, West Troy и Cohoes вже не нынѣшна. Найстаршй кольоністы нашй зайшли сюда лѣтъ тому 18, а зайшли они ту за помочію портовыхъ агентôвъ, якъ и всѣ нашй люде черезъ такй самй ворота заходили. Русинôвъ въ Трой есть 76 родинъ, всѣхъ осôбъ разомъ зъ дѣтьми 326. Найбôльша частина ихъ мешкае въ West Troy, вôдтакъ въ Cohoes и въ South Troy. Такожь мале число осѣло въ Albany. Духовнй потребы полагоджували они до недавна въ Jersey City, въ Ню Йорку, а часомъ и въ Yonkers. Найбôльше заѣзджавъ до Трой о. Грушка, такожь и о. Волкай. Братство св. О. Николая заложили були тутешнй Русины 18. децембра 1895 и зъ початку числило оно 25 членôвъ, вôдтакъ взросло до 47 членôвъ, а послѣдными часами належало лишь 12 членôвъ. И та дванайцятка вытревала, не подалась, ажь 18. децембра 1898 взросло число членôвъ на 28. Причина упадку братства така сама якъ и всюды, значить: „кумы посварили ся.“

Въ роцѣ 1897 въ септембрѣ купили Русины въ Трою дôмъ за $2500.00 на розѣ улиць Third and Munroe поставили баню, перереставровали и вже 1. сѣчня 1898 вôдбуло ся посвящене, котрого довершивъ о. Т. Обушкевичъ зъ Mayfield, Pa.

Довгій часъ були Трояне безъ священника, ажь 2. октобра 1898 я обнявъ парохію.

Люде ту замешкалй походять всѣ зъ Галичины, зъ повѣтôвъ Горлицѣ и Лѣско, найбôльше зъ селъ Ждыня и Климкôвка, кôлькохъ заледви мають свои власнй домы на Вестъ Трой, а зъ бізнесѣстôвъ суть лишь два салюны такожь въ Вестъ Трой. Понадъ 70 дѣвчатъ роблять въ полотняныхъ фабрикахъ въ Cohoes. Отъ и все зъ грубшого, що треба знати про нашу кольонію.

О 37 миль на заходъ въ Трою есть мѣсточко Amsterdam. Ту мешкае 3 родины Русинôвъ. Они походять зъ Галичины. зъ Бѣлого Каменя коло Золочева, 8 лѣтъ тому, якъ ту осѣли.

Дальше на заходъ 151 миль въ Syracuse, N. Y. осѣли Русины громадкою 17 родинъ. Они мають братство св. Іоана Хрестителя зал. 3. апрѣля 1895, належить до „Соединенія“ ч. 34. Давнѣйшими часами було въ Syracuse досыть споре число Русинôвъ коли-жь роботы погоршились, велика часть вывандровала. Мала купка Русинôвъ зъ Syracuse осѣла въ недалекôмъ мѣсточку Auburn. Про ихъ число, про ихъ жите на разѣ певныхъ даныхъ немаю.

Вôдъ Syracuse дальше на заходъ 150 миль, вже близенько границѣ канадійскои, розсѣлось на площинѣ прекрасне мѣсто Buffalo. Оно числить нынѣ понадъ 400.000 мешканцѣвъ. Русинôвъ ту нынѣ невелике число и то дуже порозкиданй по тôмъ просторôмъ мѣстѣ. Найбôльше ихъ число жіе на East Buffalo, де они передъ чотырма лѣтами побудовали собѣ були церковцю на Ideal Str., въ котрôй о. Стефановичь черезъ 2 мѣсяцѣ голосивъ слово боже. Заѣзджали ту давнѣйше оо. Грушка, Ханатъ и Констанкевичь. Истнуе ту ще по нынѣ братство св. О. Николая, заложене 9. апрѣля 1892, належить до „Соединенія“ пôдъ числомъ 20. Членôвъ найбôльше 12. Изъ-за агітацій православныхъ заложилось и друге братство, але и оно бôльше якъ 10 членôвъ не числить. Церковця стоить пусткою, власнôсть двохъ людей, а Русины порозбѣгались то до Полякôвъ на Clinton и до св. Станіслава, а такожь декотрй належать до нѣмецкого католицкого костела.

Друга часть Русинôвъ, майже всѣ зъ Одреховои, мешкають на North Buffalo и ходять до польского костела на Amherst Str. Всѣхъ Русинôвъ на тôй части буде 13 родинъ, они мають братство св. Іоана Хрестителя, заложене въ цвѣтни 1896, членôвъ понадъ 30, належать до „Союза.“ Та частина Русинôвъ ще найлѣпше тримае ся, завдяки молодому интелігентному чоловѣкови. Бізнесѣстôвъ-Русинôвъ въ Буфальо нема. А власнй домы мае двохъ Русинôвъ на E. Buffalo и оденъ есть салюнъ „рускій.“ Недалеко вôдъ Буфальо въ North Tonawanda есть кôлька родинъ рускихъ тай и въ Niagara Falls роблять нашй люде. Поблизько въ Lancaster, N. Y. есть три родины и зъ тыхъ всѣ мужчины числомъ 8 належать до „Союза.“

Вôдъ Буфальо на заходъ, въ дорозѣ до Elmira мешкають нашй люде досыть спорою купкою, до 40 чоловѣкôвъ, 5 родинъ въ Corning, N. Y. Декотрй зъ нихъ належать до братства св. Арх. Михаила въ Elmira, N. Y.

Про Elmira я писавъ докладно вже неразъ. отже вôдсылаю до моихъ дописей въ „Свободѣ“ въ 1897 и 1898 рр. Наоколо Elmira мешкають нашй люде маленькими ґрупками, якъ Bathts, Lymensville и др., а вже бôльше число ихъ осѣло въ Sayre, N. Y. Чотыри родины въ Sayre, а одна родина въ Vaverly и богато самотныхъ. Въ Sayre заложено братство Благовѣщене Пр. Богородицѣ въ цвѣтни 1898, членôвъ 13, они належать до „Союза.“ Лишь оденъ чоловѣкъ мае ту свôй власный дôмъ. Всѣ люде роблять на колеѣ. Недалеко звôдси въ Geneva, N. Y. есть оденъ одным рускій чоловѣкъ Мих. Галайко, властитель салюну, поблизько N. Y. Central depot.

Крôмъ того богато нашихъ людей робить по колеяхъ про котрыхъ нѣхто незнае, а ще бôльше число працюе на фармахъ.

Треба бы було на самôмъ початку подати точнй данй про Юнкерсъ и Poughkeepsie, але се вже зробить тов. П. Тимкевичь. Менѣ про тй мѣсцевости дуже мало що звѣсно. При кôнци треба-бъ менѣ ще згадати и про West Pawlet, Vt. Ся мѣсцевость справдѣ не належить до Ню Йоркъ стейтъ, але она недалеко Трою. На разѣ я нѣчого не знаю про нашихъ людей въ Вестъ Павлетъ, хиба то, що кôлькохъ зъ нихъ належить до „Союза.“ Въ недалекôй будучности зможу подати докладнй данй.

Організацією нашихъ Русинôвъ въ самôмъ Ню Йорку живо займае ся тов. Пôдгорецкій и вôнъ подасть докладнй информаціи, тогды будемо мати досыть докладне понятіе про народъ въ стейтѣ ню йорскôмъ.

При кôнци подаю ще слѣдуючй информаціи. Церковь рускихъ въ Н. Й. стейтъ есть 3. Въ Юнкерсъ, въ Трой и въ Елмайра. Священникôвъ есть тоже трохъ: оо. А. Каминскій и П. Тимкевичь въ Юнкерсъ тай Н. Дмитрôвъ въ Трой, Н. Й. Чому, помимо великого числа нашихъ людей лишь три церкви до теперь, легко буде вôдгадати, если зважить ся, що нашй люде нечисленными купками посѣдали при желѣзныхъ и полотняныхъ фабрикахъ.

Отсе деякй вѣдомости про нашихъ людей въ N. Y. State. Я думаю, що они на щось придадуть ся.

Несторъ Дмитрôвъ.

Учѣте ся, браты мои!
Думайте читайте,
И чужому научайтесь,
И свого не цурайтесь!

Т. Шевченко.

Всюды нѣвечить ся правда,
Всюды пануе брехня,
Въ вашихъ лишь серцяхъ, о братя,
Най не повстане вона!

Ив. Франко.